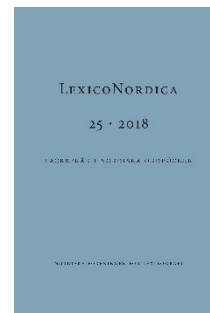

LexicoNordica

Forfatter:	Erik Bäckerud & Bodil Rosqvist [Svar på recension av <i>Svenska Akademiens ordbok</i> på nätet]
Anmeldt værk:	Petzell, Erik M. (2017): <i>Svenska Akademiens ordbok</i> på nätet. I: LexicoNordica 24, 267–276.
Kilde:	LexicoNordica 25, 2018, s. 273-280
URL:	https://tidsskrift.dk/index.php/lexn/issue/archive

© 2018 LexicoNordica og forfatterne

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Svar på recension av *Svenska Akademiens ordbok* på nätet

Erik Bäckerud & Bodil Rosqvist

1. Inledning

Den digitala versionen av *Svenska Akademiens ordbok* (SAOB), saob.se, recenseras i *LexicoNordica* 24 (2017) av språkhistorikern och dialektologen Erik M. Petzell. För oss på redaktionen är det glädjande att recensenten finner det enkelt att använda saob.se, att sökfunktionen beskrivs som sympatisk och mikro- och makrostrukturen som välfungerande.

Petzell är däremot mycket kritisk till avsaknaden av avancerade sökmöjligheter och bristen på klickbara länkar, t.ex. för källhänvisningar och hänvisningar inom och mellan artiklar. Han frågar sig varför det är verklighetens bokband som är själva utgångspunkten snarare än den digitala sökportalen och dess användbarhet (Petzell 2017:272).

Vi är helt eniga med Petzell om att saob.se är långt ifrån den ideala digitala ordboken. Det finns mycket att göra både vad gäller användbarhet och översiktlighet. Sökmöjligheterna bör absolut förbättras. För närvarande arbetar vi också aktivt med att göra alla källhänvisningar klickbara (se vidare nedan). Hänvisningar inom och mellan artiklar står näst på tur.

Att det är verklighetens bokband som utgör utgångspunkten för saob.se är däremot ingenting vi kan ändra på. Vårt huvuduppdrag är fortsatt just att färdigställa ordboksverket SAOB, dvs. att arbeta vidare med, och efter hand publicera, ord i spannet *vrett-ö*. Att släppa förbindelsen mellan den tryckta och den digitala ordboken, och betrakta den senare som en lexikal resurs i sin egen

rätt, ligger inte inom möjligheternas gräns så länge hela alfabetet inte har behandlats. Om alla de 466 000 artiklar som hittills har publicerats plötsligt skulle befinna sig i stöpsleven skulle vi nog aldrig få se en komplett första upplaga. Att öppna för att lägga till nytillkomna ord i den digitala ordboken och ”börja uppdatera innehållet i ordboksartiklarna där det behövs” som Petzell föreslår (2017:275) måste därför betraktas som en omöjlighet. Att färdigställa verket som helhet så att det omfattar hela alfabetet är för övrigt en högst angelägen åtgärd även för den digitala resursen som sådan. För närvarande saknas ju alla uppslagsord i slutet av alfabetet såväl i den tryckta som den digitala utgåvan.

2. Varför en digital ordbok?

I sin recension ställer Petzell saob.se mot den första nätversionen av SAOB, dvs. OSA (Om Svar Anhålles), som lanserades 1997. Han konstaterar att den nya versionen speglar den tryckta förlagan betydligt bättre och har en mer användarvänlig uppbyggnad är föregångaren, men när det gäller sökmöjligheter och länkbarhet får den nya versionen underbetyg. Petzell framhåller att OSA-versionen erbjuder betydligt fler avancerade sökmöjligheter – även om den också innehåller många felaktigheter. Han ställer sig rentav frågande till vilket syfte saob.se tjänar som digital ordbok och beklagar att det tycks vara viktigare för konstruktörerna ”att det är rätt än att det är användbart” (2017:273).

Huvudsyftet med saob.se är att göra det tryckta verket SAOB mer tillgängligt och användarvänligt. Som vi ser det är ett första och grundläggande steg härvid att innehållet i nätversionen är en korrekt återgivning av innehållet i den tryckta förlagan.¹ Utan

1 Uppenbara tryckfel som upptäcks vid digitaliseringen rättas dock i viss mån. I artikeln *hemtrevlig* har *tvivsam* exempelvis ändrats till *trivsam* i webbutgåvan.

denna grund tycker vi inte att man kan tala om god användbarhet. Text som är feltolkad kan inte ge tillförlitliga sökresultat hur förfinaade sökmöjligheterna än må vara.

I ett andra steg ser vi sökfunktioner och länknigar av information som högprioriterade områden. De möjligheter som det digitala mediet erbjuder bör absolut tas tillvara och, som nämns på vår hemsida, har vi ambitionen att förbättra funktionaliteten efter hand.

För närvarande kan man söka dels på uppslagsord (genom att använda den överallt synliga sökrutan), dels på ord eller fraser i hela textmassan (genom menyvalet Fritextsök). Vi menar att redan dessa till synes begränsade funktioner trots allt erbjuder många nya ingångar till ordboksinnehållet och tycker att Petzell undervärderar värdet av dem när han betraktar dem som ”digitala versioner av vad man kan göra analogt” (2017:273). Visst skulle man teoretiskt sett kunna läsa igenom samtliga artiklar i SAOB:s 37 band och hitta alla förekomster av ordkombinationen *i färd med* (84 stycken) eller ordformen *vele* (444 stycken²), men i praktiken är sådana operationer omöjliga. Även när det gäller uppslagsorden ger den digitala versionen nya möjligheter, särskilt tack vare trunkeringsfunktionen. Det går t.ex. att söka fram alla sammansättningar med efterleden *vas* eller alla ord som börjar på bokstaven *o* och slutar med bokstavskombinationen *bar* (t.ex. *oanalyserbar*, *oanvändbar*, *oanfäktbar* m.fl.). Ordboken har även en inbyggd rättstavningshjälp som gör att man kan hitta fram till rätt uppslagsord även om man stavat fel i sökrutan. En sökning på *sjanger* ger t.ex. *genre* som första svar.

Fortfarande kan emellertid mycket göras för att utveckla och förfina sökfunktionerna. Vad som är användbart och önskvärt måste naturligtvis hela tiden ställas mot vad som är möjligt (nu eller senare) och vilka resurser som krävs. Överst på att-göra-listan

2 Ordformen *vele* kan exempelvis vara en presens- eller preteritumform av verbet *vilja*.

hamnar givetvis sådant som kräver en liten insats och ger stort mervärde, och nederst sådant som kräver en stor insats men endast ger litet mervärde.

The screenshot shows the online dictionary entry for 'tull' on the Svenska Akademiens Ordbok website. At the top, there is a search bar with the text 'Sök i ordboken' and a 'Sök' button. Below the search bar are navigation links: 'HEM', 'FRITEXTSÖK', 'OM', 'HJÄLP', and 'KONTAKT'. The main content area is titled 'Publicerad 2009' and 'Lärna synpunkter'. The entry for 'TULL' is shown with its etymology and usage examples. To the right, there is a sidebar with a dropdown menu showing 'lista', 'former', and 'moment'. Below the dropdown, a list of related terms is displayed, including 'tulbaner', 'tulbant', 'tule', 'tulipan', 'tulum', 'tulkegräs', 'tulkört', 'tull', 'tulla', 'tullare', and 'tullbar', each with a small icon indicating its status (e.g., sbst.1, sbst., v.1, v.2).

Publicerad 2009 Lärna synpunkter

TULL *tul²*, sbst.¹, fjer äv. **TULLE** (LoW (1889, med grav accent)) l. **TOLLE**, sbst.², r. l. m.; best. -**en**. pl. -**ar**.

+ Ordformer

+ Etymologi

1) trädtopp; särsk. (*skogsv.*) om den yttersta del av ett träds toppända som vid avverkning avskiljs (avskiljts) ss. otjänlig till gagnvirke, skate (se **SKATE**, sbst.² **1**); förr äv. om axände (se d. o. **2**) på säd. **BUREUS** *Saml.* 22 (c. **1600**). Et Rönträ .. med greenfull och ticker topp eller tulle. **BROMAN** *Glys.* 2: 28c (c. **1730**). *Thesse Råghänd .. (torrkets) grensle hängande .. tullen el. axen neder, och stufven up.* **BROMAN** *Glys.* 3: 76 (c. **1730**). Det är naturligtvis .. förkastligt att efier afverkning kvarlämna tullar och stamtappar af sådana dimensioner, att de kunna tagas i besittning af mårghorraz för afkommas utvedning. *SkogsT* **1911**, s. 392. *TNCPubl.* 71: 495 (**1978**). — jfr **MAR-TULLE**.

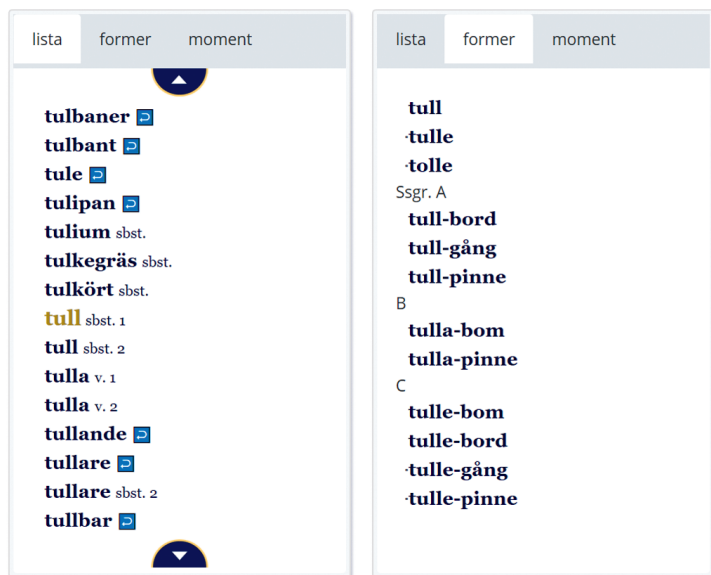
2) klyka l. fäste för åra, årtull. **SCHRODERUS** *Lec.* 34 (**1637**). Tulle i en slup eller båt är den trädpiñnen som åran ligger emot. **DALMAN** (**1765**). *Has (drog) åran ur tullen och gick bort i båtena alsteram, för nu skulle han vrida.* **HÖLPHERS** *Ångermanl.* 136 (**1900**). — jfr **RO-**, **RODDARE-**, **STYR-TULL** m. fl.

lista former moment

tulbaner **2**
tulbant **2**
tule **2**
tulipan **2**
tulum sbst.
tulkegräs sbst.
tulkört sbst.
tull sbst. 1
tulla v. 1
tulla v. 2
tullare **2**
tullare sbst. 2
tullbar **2**

Figur 1: Artikeln tull sbst.1 från saob.se.

Om en funktion som kan vara till hjälp för användaren endast kräver en liten arbetsinsats, har vi således sett den som värd att implementera, även om den inte (i sin första version) representerar den optimala lösningen. Ett sådant exempel är den databas med uttydningar av förkortningar som tillhandahålls under menyvalet Hjälp, i väntan på att förkortningarna ska göras klickbara. Ett annat exempel är den panel med tre flikar som visas till höger om artikeltexten (se exemplet **tull**, sbst.1 i figur 1). Panelen, som har kunnat åstadkommas relativt enkelt, har till syfte att öka översiktligheten och underlätta navigeringen dels i hela ordboks innehållet, dels i den artikel som för tillfället visas på skärmen.

Figur 2: Förstoring av fliken med alfabetisk lista över artiklar nära artikeln **tull** sbst.1 (till vänster) och fliken med alla uppslagsformer inom artikeln (till höger). Bilden är manipulerad så att innehållet i båda flikarna visas samtidigt.

Panelens första flik, *lista*, innehåller länkar till de artiklar som alfabetiskt kommer närmast före och efter den visade artikeln (se kolumnen till vänster i figur 2; den aktuella artikeln, **tull** sbst.1, är markerad med avvikande färg). Här kan man alltså ”bläddra” mellan olika uppslagsord på ett enkelt sätt. Man får överblick över vilka artiklar som finns utan att behöva slå upp varje ord, en fördel som tryckta ordböcker erbjuder men som flera digitala ordböcker faktiskt saknar. Det är denna flik som visas så länge användaren inte aktivt väljer ett annat visningsläge.

I den andra fliken, *former* (se kolumnen till höger i figur 2), finns länkar till de uppslagsformer som ingår i den artikel som för tillfället visas på skärmen. I vårt exempel utgör flikens innehåll således en översikt av artikeln **tull**, sbst.1. När denna flik är aktiverad

visas huvudformen *tull* och sidoformerna *tulle* och *tolle*, liksom de sammansättningar med olika förled som utgör underartiklar till artikeln.

Den tredje fliken, *moment*, visar indelningen av betydelser i artikeln. Eftersom artikeln *tull* innehåller två betydelsemoment hade siffrorna 1 och 2 visats om denna flik hade varit aktiverad i figur 1. Så länge hänvisningar inom och mellan artiklar inte är länkade kan man i artiklar med långtgående indelning i betydelser och underbetydelser få viss hjälp genom att klicka sig fram i siffrorna i denna flik (för att följa upp en hänvisning som pekar på ett visst moment) i stället för att skrolla i den omfattande artikeltexten. Här vore det önskvärt att siffran kompletterades med ledord som antyder de olika betydelserna och ger en snabb översikt över artikelns innehåll, men sådana ledord skulle knappast kunna tas fram automatiskt. Insatsen skulle därmed bli mycket arbetskrävande och måste därför skjutas på framtiden.

3. Utvecklingsarbete

Som nämns ovan har vi för avsikt att tagga källor och hänvisningar i texten. Detta är ett grannlaga arbete som kräver tid för att nå tillräckligt bra resultat, men nyttan av att ha alla källor och hänvisningar som klickbara länkar är stor. Dessutom blir det möjligt att göra flera intressanta analyser av materialet när källorna är identifierade. Vi har redan kommit långt vad gäller identifieringen av källangivelser och har även påbörjat arbetet med (identifiering av) hänvisningar mellan och inom artiklar.

Framtida utvecklingsmöjligheter inkluderar bl.a. att skilja redaktionell text från språkprov och att markera alla etymologiparenteser (inte bara dem som förekommer inledningsvis i huvudartiklar och som redan är tydligt utmärkta) samt att göra dessa delar sökbara var för sig. Vidare kommer funktionen Fri-

textsök att vidareutvecklas, både vad gäller funktionalitet och presentation.

Vi har även tänkt oss en del förbättringar av presentationen, som t.ex. att tydligare markera momentsiffror för att underlätta navigeringen i långa artiklar.

Sammantaget kan vi konstatera att arbetet med den digitala versionen av SAOB är långt ifrån färdigt och att vi kontinuerligt arbetar vidare med förbättringar.

4. Avslutande ord

Det senaste bandet av SAOB sträcker sig fram till ordet *vret* och nu återstår ett och ett halvt band med egentligt ordboksinnehåll av den tryckta upplagan (samt ett halvt band med källförteckning m.m.). Så länge hela alfabetet inte har behandlats kommer den tryckta ordboken fortsatt att utgöra utgångspunkten för saob.se, men när det omfattande arbetet med att uppdatera och revidera ordboksinnehållet sedan tar sin början öppnar sig helt nya möjligheter. När såväl ordboksinnehåll som funktionalitet kan uppdateras löpande har en digital version av SAOB alla möjligheter att bli en fullödlig digital ordbok.

Litteratur

OSA = ”Om svar anhålles”, den första versionen av *Ordbok över svenska språket utgiven av Svenska Akademien (Svenska Akademiens ordbok)* på nätet, lanserad 1997. <<http://www2.saob.se/>> (maj 2018).

Petzell, Erik M. (2017): *Svenska Akademiens ordbok på nätet. I: LexicoNordica* 24, 267–276.

saob.se = Nätutgåva av *Ordbok över svenska språket utgiven av Svenska Akademien (Svenska Akademiens ordbok)*, 1893– (maj 2018).

Erik Bäckerud
IT-ansvarig
Svenska Akademiens
ordboksredaktion
Dalbyvägen 3
SE-224 60 Lund

erik.backerud@svenskaakademien.se

Bodil Rosqvist
biträdande huvudredaktör
Svenska Akademiens
ordboksredaktion
Dalbyvägen 3
SE-224 60 Lund

bodil.rosqvist@svenskaakademien.se